

הגמרא (ט:): מבררת מניין שאשה נקנית בביאה. וכן, נחלקו רבי וריו"ח האם מהפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה" או מהפסוק "בעולת בעל". בירושלמי (פ"א ה"א) אין מחלוקת אלא הדברים משלימים זה את זה, כלומר "ובעלה" מלמד שנקנית בביאה, ו"בעולת בעל" מלמד שרק ביאה ללא כסף ושטר קונה.

הגמרא מסתפקת האם תחילת ביאה קונה (עראה), או סוף ביאה (בעילה גמורה) קונה? וכך לשון הגמרא (שם י):

איבעיא להו: תחילת ביאה קונה, או סוף ביאה קונה? נפקא מינה? כגון שהערה בה, ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר. אי נמי, לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה, מאי?

במידה ועראה קונה אזי היא מקודשת בתחילת הביאה, וכהן גדול יכול לקנות אשה בביאה, אך אם גמר ביאה קונה ורק הערה באישה, אזי יכולה לקבל קידושין מאחר. הגמרא פושטת את הספק כך (שם):

אמר אמימר משמיה דרבא: כל הבועל - דעתו על גמר ביאה.

כלומר, אדם שמקדש בבעילה דעתו על גמר הביאה ולכן יש להגיע לגמר ביאה בקידושין. התוספות על מסקנת הגמרא שלנו ממקור אחר, וזה לשונם (ד"ה כל):

תימה דבפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:): **ילפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה** אתיא קיחה דערויות והעראה היינו תחילת ביאה **והבא מסיק דסוף ביאה קונה!**

בגמרא ביבמות נלמד שהאשה נקנית בתחילת ביאה, אך בגמרא שלנו נלמד שאשה נקנית בגמר ביאה, ולכאורה סתירה בין הגמרות!

הרמב"ם פותח את הלכות אישות כך (פ"א ה"א):

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובעלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה, כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר: **"כי יקח איש אשה ובא אליה"** (דברים כ"ב).

לכאורה היה יותר מתאים שהרמב"ם יביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה" משום שחז"ל עסקו בו בענייני הקידושין! (וכבר העיר ה'מעשה רוקח' שיש גרסאות אחרות, אך בנוסח המדויק של מארי קאפח כתוב "ובא אליה", ע"כ יש לעיין מדוע).

ביאר הרי"ף (יבמות יח:): שיש הבדל בין הסוגיא שם לסוגיא אצלנו. ביבמות הגמרא עוסקת בביאה שלאחר הקידושין כסף "קיחה קיחה", ולכן מספיק רק העראה. אך בסוגיא שלנו, מדובר על קניין גמור מהתחלה, ולכן חושב בדעתו על גמר ביאה!

ע"כ יש לעיין מה המקור בתורה לחילוקו של הרי"ף? וכך מבאר הנצי"ב בספרו העמק דבר על הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה" (כי תצא):

ובעלה. לא כתיב "ובא אליה" כלשון הכתוב כ"ב י"ג, אלא "ובעלה" משמעו דוקא גמר ביאה וכמש"כ לעיל כ"א י"ג בפ' תבא אליה ובעלתה. והנה איתא בקדושין דף י' אבעיא להו תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה ומסיק כל הבועל דעתו על גמר ביאה, ונתקשו התוס' הרבה מסוגיא דיבמות דנ"ה דאיתא שם דהעראה קונה, והגאונים והרי"ף חילקו בין קדושין לקנין חופה ונשואין, ולא נתבאר מקור החילוק, ונראה משום דלשון בעילה משמעו דוקא גמר ביאה, ולענין קדושין נ"ל דביאה קונה מדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה, או מדכתיב בעולת בעל כמבואר שם ד"ט, מש"ה אינה נקנית אלא בגמר ביאה, משא"כ קנין חופה ונשואין דלאו מלשון בעילה נפקא ליה.

ישנם שני פסוקים "כי יקח איש אשה": א. "ובא אליה". ב. "ובעלה". חז"ל מלמדים אותנו שכל הנידון בקניין ביאה הוא ע"י המילה "ובעלה" כלומר, גמר ביאה. אך יש צורה נוספת, של ביאה לאחר קידושין כסף או שטר, והוא לא נעשה ע"י גמר ביאה אלא "ובא אליה" כל קרבה, אפילו העראה. וכך יש להבין את מקור החילוק בין הסוגיות.

נראה לענ"ד לבאר כך גם את שיטת הרמב"ם: 'כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה' כלומר, יש כאן שני שלבים: א. קידושין. ב. נישואין. ולכן יותר מתאים הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה" כלומר, הביאה היא כמו בין איש לאשתו לאחר הקידושין (אם הרמב"ם היה עוסק בקניין הביאה, אזי היה צריך להביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה" שהוא עוסק בקניין הביאה- גמר הביאה).

נראה שהדברים מדויקים בגמרא. שחז"ל אומרים "שדעתו על גמר ביאה" כלומר, משום שלא היו קידושין, וכל מעשה הקידושין הוא ע"י ביאה- כל מחשבתו נמצאת במעשה הביאה. אך אם נעשו הקידושין, אין מהות הקשר עתה, מתבסס על ביאה- לכן אפילו תחילת ביאה (העראה) קונה.

נקודה מעניינת שעולה מלשון הפסוקים, "ובעלה" מתבאר כביאה לשם בעלות, לשון יותר קניינית. "ובא אליה" מתבאר כקישור וחיבור הדדי בין האיש לאשה. וכידוע רב היה מלקה את המקדש בביאה (יבמות נב.), כנראה מתוך הערך הקיים בדבר.